

MERITIUS®

ADVOCATEN - AVOCATS

Verdienstelijk in recht

© Copyright MERITIUS® Gent

Bewijsrecht in handelszaken

Index

Handelsrecht wijkt af van burgerlijk recht	1
Bewijsmiddelen van burgerlijk recht	1
Het bewijs in het handelsrecht. 2	
Koopmansboeken.....	2
Factuur.....	2
Bewijskracht van de factuur..	3
Bijzondere aandachtspunten 4	
Bewijs “tegen” en “boven” de inhoud van het geschrift.....	4

Een degelijk bewijs

Luc STOLLE

We merken het al te vaak: vele handelaars hechten weinig belang aan het opmaken van duidelijke correspondentie en/of documenten die hun handelstransacties ondersteunen. Dit leidt vaak tot rechterlijke uitspraken die zij als onjuist en onrechtvaardig bestempelen. Nochtans moet men accepteren dat de juridische en de “echte” werkelijkheid vaak verschillen. Dit is het gevolg van het feit dat alles wat men voor de rechter beweert, aan de hand van het **bewijsrecht** moet worden aangetoond. Kan men dat bewijs niet leveren, dan kunnen de beweringen niet in rechte worden aanvaard!

De regels van bewijsrecht zijn van groot belang voor de werking van onze samenleving. Het is dan ook goed de principes te kennen, zeker wanneer men zich vaak in het “**rechtsverkeer**” begeeft. Daarom overlopen wij in deze nieuwsbrief – op zeer summere wijze – de principes van het bewijsrecht, uiteraard met de klemtoon op het bewijs in de handelsrechtelijke sfeer.

Handelsrecht wijkt af van burgerlijk recht

Loutere “**feiten**” (bijv. dat u op een bepaalde dag met uw wagen naar Brussel bent gereden) kunnen met alle middelen worden bewezen. Dat ligt evenwel anders bij zgn. “**rechtshandelingen**”. Dat zijn handelingen die voor de betrokken partijen rechten en verplichtingen in het leven roepen. Zo zijn het aangaan van een koop-verkoop, een lening, het ontvangen van een schenking, enz. rechtshandelingen. Maar ook het beëindigen van dergelijke overeenkomsten is bijv. een rechtshandeling. Voor deze rechtshandelingen is het bewijsrecht van groot belang.

In principe is het bewijs **tussen handelaars** “vrij” (art. 25 W.Kh.), d.w.z. dat het kan geleverd worden door alle middelen van het handelsrecht, met inbegrip van getuigen en vermoedens. Wanneer daarentegen een handelaar een bewijs wil leveren **tegen een niet-handelaar**, dan moet hij de strikte bewijsregels van burgerlijk recht volgen (zie hierna). Alleen wanneer de rechtshandeling een som betreft van minder dan 375 € (bijv. de herstelling van een TV voor minder dan 375 €), is het bewijs vrijer en kunnen ook getuigen en vermoedens worden ingeroepen.

Bewijsmiddelen van burgerlijk recht

De bewijsregels van burgerlijk recht zijn veel strikter dan deze van het handelsrecht. In de regel is een schriftelijk bewijs van een rechtshandeling nodig: voor alle zaken die de som of de waarde van 375 € te boven gaan moet een **notariële of onderhandse akte** worden opgemaakt (art. 1341 B.W.). De onderhandse akte dient te worden opgesteld in evenveel exemplaren als er partijen zijn, elk exemplaar moet gedagtekend en ondertekend zijn door de partijen (art. 1325 e.v. B.W.). Wil men tegen die akte “ingaan”, dan kan dit enkel d.m.v. een andere akte die aan de gestelde voorwaarden voldoet.

MERITIUS
ADVOCATEN - AVOCATS

“Overlegging” van de gehele boekhouding is slechts mogelijk wanneer het gehele vermogen ter sprake komt: erfopvolging, gemeenschap of verdeling van een vennootschap, faillissement, enz.

In geval van “openlegging” kan de wederpartij slechts kennis nemen van de delen van de boekhouding die op het geschil betrekking hebben.

Soms voldoet het bestaande “geschrift” niet aan de hierboven vermelde vereisten. Dan kan men het bewijs trachten te leveren d.m.v. “**een begin van bewijs door geschrift**”, aangevuld met overeenstemmende vermoedens (art. 1347 B.W.). Een andere uitzondering is de situatie waarin het voor de schuldeiser onmogelijk was zich een schriftelijk bewijs te verschaffen (art. 1348 B.W.).

Het bewijs door **getuigenverhoor** door de rechter of **feitelijke vermoedens** (d.i. uit een bekend feit leidt de rechter een onbekend feit af) is in burgerlijke zaken slechts toegelaten indien de rechtshandeling betrekking heeft op een som of waarde die 375 € niet te boven gaat en voor zover er geen geschrift werd opgesteld (art. 1341 B.W.). Bovendien zijn deze bewijstechnieken aan een ganse reeks strikte voorwaarden en spelregels onderworpen. Voor velen is het moeilijk te begrijpen dat het bewijs d.m.v. getuigen en vermoedens slechts bij wijze van uitzondering kan worden toegestaan.

De **bekentenis** of de **eed** zijn de laatste bewijsmiddelen van burgerlijk recht. Ze komen minder vaak voor zodat wij er binnen het bestek van deze nieuwsbrief niet verder op ingaan.

Het bewijs in het handelsrecht

Overeenkomstig art. 25 W.Kh. kunnen, in het handelsrecht, alle bewijsmiddelen, met inbegrip van getuigen en vermoedens worden aangewend. Aan het einde van deze nieuwsbrief zullen we evenwel aantonen dat het ook in handelszaken niet evident is het bewijs te leveren “tegen” of “boven” de inhoud van een geschrift. Daarenboven bevat het Wetboek van Koophandel bijzondere regelen inzake de bewijskracht van de boekhouding en de factuur. Beiden zullen we hierna bespreken.

Koopmansboeken

“**Koopmansboeken**” zijn de door handelaars verplicht bij te houden boeken, waarin alle verrichtingen dag aan dag worden geregistreerd. Aangezien zij op een wettelijk voorgeschreven wijze moeten worden bijgehouden, is het gerechtvaardigd aan deze documenten een zekere bewijswaarde toe te kennen.

Zowel handelaars als niet-handelaars kunnen zich beroepen op de boekhouding van een handelaar – zelfs al is deze onregelmatig – om **tegen deze handelaar** het bewijs te leveren van een rechtshandeling (art. 1330 B.W.). Wanneer een regelmatige – i.t.t. een onregelmatige – boekhouding als bewijs van een rechtshandeling door de rechter wordt aanvaard, dan moet de eiser de betreffende boekhouding als geheel aanvaarden. Hij mag de inhoud van de boekhouding m.a.w. niet splitsen.

Omgekeerd kan **een handelaar** zich in principe niet op zijn eigen boekhouding beroepen om een rechtshandeling te bewijzen **tegen een niet-handelaar**. Let wel op: koopmansboeken kunnen als bewijs tegen niet-handelaars dienen indien deze zich daar niet tegen verzetten en indien zij de geloofwaardigheid van de inhoud van die boekingen niet betwisten. Bovendien kan de boekhouding tegen een niet-handelaar ook gelden als een vermoeden, bijv. ter aanvulling van een begin van bewijs door geschrift (art. 1347 B.W.).

Tenslotte kan **een handelaar** zich op zijn eigen regelmatige boekhouding beroepen **tegen een andere handelaar** indien de betwiste verbintenis van handelsrechtelijke aard is.

In alle gevallen behoort het aan de rechter toe de bewijswaarde van de boekhouding te beoordelen.

Er moet trouwens een onderscheid worden gemaakt tussen de “overlegging” en de “openlegging” van de boekhouding. “**Overlegging**” van de gehele boekhouding is slechts mogelijk wanneer het gehele vermogen ter sprake komt: erfopvolging, gemeenschap of verdeling van een vennootschap, faillissement, enz. (art. 21 W.Kh.). In geval van “**openlegging**” kan de wederpartij slechts kennis nemen van de delen van de boekhouding die op het geschil betrekking hebben. De rechter bepaalt welke delen relevant zijn (art. 23 W.Kh.). De weigering om de boeken “open te leggen”, kan door de rechter als een vermoeden worden beschouwd.

Factuur

Het begrip “**factuur**” wordt niet wettelijk omschreven. Het is een document, opgesteld door een verkoper of dienstverlener ter bevestiging van een levering van een goed of een dienst (met duidelijke beschrijving ervan), alsook van de vordering die daaruit voortvloeit (d.i. de prijs) t.a.v. de geadresseerde.

Ook de **inhoud** van de factuur wordt niet wettelijk vastgesteld. Zij vermeldt minstens de leverancier, de klant, de prijs en de geleverde prestatie. Soms schrijft bijzondere wetgeving specifieke vermeldingen voor. De factuur wordt in de regel **niet ondertekend**. Dit ontnemt haar geenszins haar bewijskracht. Soms kan een handtekening op een "papieren" factuur zelfs als kwijting worden aanzien. Opgelet daarmee! Ook **elektronische facturen** zijn mogelijk indien de "authenticiteit van herkomst" en de "integriteit van de inhoud" zijn gegarandeerd. Daarom moet gebruik worden gemaakt van de zgn. "geavanceerde elektronische handtekening" of EDI (standaardmethode voor uitwisseling van zakelijk elektronische documenten). Uiteraard wordt de elektronische handtekening niet als een kwijting aanzien. Ze maakt immers een noodzakelijk deel uit van de elektronische facturatieprocedure zelf.

Bewijskracht van de factuur

Zowel handelaars als niet-handelaars kunnen de factuur **tegen een handelaar** invoeren als bewijs van de overeenkomst zoals deze daaruit blijkt. De aanvaarding van de factuur door de geadresseerde is van cruciaal belang voor haar bewijswaarde: door de aanvaarding geeft de klant immers te kennen dat er een overeenkomst bestaat en dat de bepalingen van de factuur overeenstemmen met de overeenkomst. Aanvaarding heeft tot gevolg dat de factuur door **de handelaar tegen de klant** kan worden ingeroepen. Aanvaarding vereist evenwel dat de uitschrijver van de factuur de **kennisname (en dus ontvangst)** ervan door de geadresseerde bewijst. Dit bewijs kan geleverd worden door alle middelen van recht, inclusief vermoedens, zoals bijv. het feit dat de geadresseerde niet onmiddellijk heeft gereageerd op een ingebrekestelling. Een ander vermoeden van ontvangst is de inschrijving van de factuur in de boekhouding van de uitschrijver. De rechtspraak is verdeeld omtrent de vraag of dit vermoeden al dan niet wordt opgeheven wanneer blijkt dat de factuur niet is ingeschreven in het inkomend facturenboek van de geadresseerde. De meeste rechters kanten zich evenwel tegen dit "neutraliseringsargument".

Is de klant een handelaar, dan kan de (stilzwijgende) aanvaarding afgeleid worden uit de afwezigheid van protest binnen korte termijn (die afhankelijk is van de aard van de overeenkomst en de complexiteit van de factuur). Het feit dat de factuur "laattijdig" werd verstuurd of niet in overeenstemming is met de fiscale wetgeving ontdoet haar niet haar bewijskracht. Het is slechts in zeer uitzonderlijke gevallen dat de afwezigheid van protest niet als een stilzwijgende aanvaarding kan worden uitgelegd. Twijfelgevallen zijn: onmogelijkheid na te gaan waarop de factuur betrekking heeft, kennelijke onredelijkheid, opgesteld tussen ruzieënde partijen, enz. In die gevallen zal men er dus goed aan doen correct en tijdig te protesteren. Verhinderend om te protesteren wegens ziekte of afwezigheid kunnen wel als tegenbewijs worden aanvaard. Dit impliceert evenwel dat men de ziekte of de afwezigheid kan bewijzen!

Het protest moet door de klant worden bewezen. Het moet duidelijk, formeel en gemotiveerd zijn. Een schriftelijk protest (mogelijk bij aangetekende brief) verdient vanzelfsprekend de voorkeur. Men doet er goed aan de overeenkomst te raadplegen en na te gaan of de wijze van protest niet conventioneel is vastgesteld. Is dit het geval, dan moet men uiteraard deze conventionele regels volgen.

Wanneer de factuur zonder meer wordt geweigerd of teruggezonden, staat men voor een algemeen protest tegen de overeenkomst zelf. Dit protest strekt zich m.a.w. uit tot alle vermeldingen (en dus ook de algemene voorwaarden). Let wel op: een algemeen protest moet gegrond zijn; zomaar de factuur in haar totaliteit protesteren omdat men met bepaalde vermeldingen niet akkoord is, is uit den boze. Wanneer men m.a.w. de overeenkomst "as such" niet betwist (of niet kan betwisten), dan dient de geadresseerde alle specifieke bezwaren tegen de factuur te omschrijven (bijv. de prijs). Doet hij dat niet, dan wordt het stilzwijgen omtrent de bepaalde vermeldingen als een aanvaarding beschouwd.

Impliciete aanvaarding kan blijken uit de beschikking over de gefactureerde koopwaar of de betaling zonder voorbehoud. Indien men gedeeltelijk betaalt, kan men het best voor het andere gedeelte van de prijs protesteren.

Is de klant geen handelaar, dan is de afwezigheid van protest niet voldoende. Er zijn bijkomende elementen vereist, zoals het niet-beantwoorden van herinneringsbrieven, het beschikken over de koopwaar, enz. Bovendien maakt de aanvaarding van de factuur geen volledig bewijs uit van de overeenkomst, maar heeft dit slechts de waarde van een feitelijk vermoeden of een buitengerechtigde erkenning. De niet-geprotesteerde factuur gericht aan een niet-handelaar maakt ongetwijfeld een voldoende vermoeden uit wanneer men een schuldvordering wenst te innen die 375 € niet te boven gaat.

Is de klant een handelaar, dan kan de (stilzwijgende) aanvaarding afgeleid worden uit de afwezigheid van protest binnen korte termijn (die afhankelijk is van de aard van de overeenkomst en de complexiteit van de factuur). Het feit dat de factuur "laattijdig" werd verstuurd of niet in overeenstemming is met de fiscale wetgeving ontnemt haar niet haar bewijskracht.

Toch doet men er goed aan de algemene voorwaarden op de achterkant van de factuur te protesteren, al was het maar om te vermijden dat de wederpartij zich in de loop van de verder durende handelsrelatie zou beroepen op de stilzwijgende aanvaarding ervan.

Bijzondere aandachtspunten

Kan de aanvaarding van de factuur de aanvaarding van de levering impliceren (bijv. dat er geen zichtbare gebreken zijn)? De beantwoording van dit vraagstuk zal verschillend zijn al naar gelang (1) de levering van de koopwaar en de aflevering van de factuur gelijktijdig geschieden, (2) de levering gebeurde vóór de toezending van de factuur, dan wel (3) de toezending van de factuur de levering voorafging. Het antwoord op de vraag laat zich in alle gevallen raden. In ieder geval zal men terzake zeer voorzichtig en beredeneerd moeten reageren.

Tenslotte is er de belangrijke vraag **of de aanvaarding van de factuur ook de aanvaarding van de algemene voorwaarden "op de achterkant" van de factuur impliceert**. Ook deze vraag moet met de nodige nuances worden beantwoord. De regel is dat men moet nagaan wanneer een overeenkomst tot stand is gekomen (bijv. een koop-verkoop komt tot stand bij het akkoord omtrent het voorwerp en de prijs). Een partij is dus niet gerechtigd om nadien bijkomende voorwaarden aan het contract toe te voegen. Toch doet men er goed aan de algemene voorwaarden op de achterkant van de factuur te protesteren, al was het maar om te vermijden dat de wederpartij zich in de loop van de verder durende handelsrelatie zou beroepen op de voorgaande stilzwijgende aanvaarding ervan.

Bewijs "tegen" en "boven" de inhoud van het geschrift

Zoals aangestipt is het bewijs in handelszaken vrij (art. 25 W.Kh.). Zo wordt het bewijs door getuigen en vermoedens altijd aanvaard, ook daar waar in het burgerlijk recht een geschrift noodzakelijk is (boven 375 €). Aldus kunnen bewijstechnieken als bandopnames van telefoongesprekken, foto's, computerbestanden, faxberichten, enz. aanvaard worden.

Maar kan men met deze technieken een bewijs leveren "tegen" en/of "boven" de inhoud van een bestaand geschrift? Het ontbreken van een hiërarchie in de handelsrechtelijke bewijsmiddelen impliceert inderdaad dat de vraag positief moet worden beantwoord, dit ongeacht het bedrag van het geschil. Het spreekt evenwel voor zich dat de rechtbanken voorzichtig zullen zijn wanneer er "meer te vertrouwen" bewijsmiddelen voorliggen. De rechter beslist dan ook soeverein of hij het bewijs door de getuigen of vermoedens (en de daaronder ressorterende "handelsrechtelijke bewijstechnieken") "tegen" en/of "boven" de inhoud van bestaande geschriften al dan niet aanvaardt.

Onze kantoren

MERITIUS® GENT

Martelaarslaan 402 - 9000 Gent
Tel. +32 (0)9 269 70 70 - Fax +32 (0)9 269 70 71
info.gent@meritius.be

MERITIUS® BRUSSEL

Avenue Georges Henrilaan 431 - 1200 Brussel
Tel. +32 (0)2 735 91 56 - Fax +32 (0)2 734 35 00
info.brussels@meritius.be

MERITIUS® BERGEN

Rue Ste Gertrude 1 - 7070 Le Roeulx
Tel. +32 (0)64 66 50 12 - Fax +32 (0)64 67 60 93
info.mons@meritius.be

MERITIUS® NAMEN

Avenue Cardinal Mercier 46 - 5000 Namur
Tel. +32 (0)81 74 42 04 - Fax +32 (0)81 74 42 07
info.namur@meritius.be

MERITIUS® ANTWERPEN

Jules Moretuslei 374-376 - 2610 Antwerpen
Tel. +32 (0)3 825 55 00 - Fax +32 (0)3 825 56 00
info.antwerpen@meritius.be